EMBARGO TOT 5 FEBRUARI 1977, 14.00 UUR

CONGRESREDE VAN DE VOORZITTER VAM D'66,

MR. J.F. GLASTRA VAN LOOM, OP HET CONGRES VAN D*66 In TIvolo. UTRECHT OP 5 FEBRUARI 1977

Democraten '66 is niet aan partij van specialisten op de korte afstand, maar van allrounders. Het is niet een partij van korte, hevige krachtsexplosies, maar van een zo goed mogelijke verdeling van de krachten, ook op de lange afstanden.

Dat geldt voor de inhoud van ons programma. Ik kom daar straks op terug. Het geldt ook voor het werk aan dat programma. Ons programma is niet even een stunt die wij weggeven vóór de verkiezingen waarna we gaan zitten afwachten tot de volgende race. Het is een werk van langere adem, waarmee we bazig blijven ook tussen de verkiezingen. Het mag ook niet een bezigheid zijn van een handjevol specialisten. Het moet integendeel een activiteit zijn van zoveal mogelijk leden.

Het HB rekent het tot een van zijn voornaamste taken dit onmiddellijk na de verkiezingen organisatorisch in het vat te gieten.

Dat voort blijven werken aan het programma zal de kern moeten zijn van de zo nodige kadervorming.

Het doordenken van onze uitgangspunten in hun consequenties voor het beleid, het uitwerken in concrete maatregelen en beleidsvoorstellen, en het critisch toetsen van het beleid moeten het belangrijkste bindmiddel vormen van de partij. De organisatie van die activiteiten moet de belangrijkste kanalen opleveren tussen de leden, het HB en de gekozen vertegenwoordigers in het parlement.

Op die manier kan ook een waarborg worden geschapen, dat de mens in het middelpunt van het beleid blijft staan en dat de samenhang tussen de beleidsonderdelen niet zoek raakt. Natuurlijk zullen We bij dit alles zo nauw mogelijk samenwerken met het wetenschappelijke bureau dat ons in de afgelopen periode al zulke voortreffelijke diensten heeft geleverd.

D'66 is noch een partij van de korte afstand, noch van absolute beginselen met eeuwigheidswaarde, maar een partij die zoekt naar een zo goed mogelijke krachtsverdeling van mensen tussen mensen. Zeker, ook wij maken misslagen. We zijn zelfs een keer door onvoldoende coördinatie van de ledematen op de 1500meter

onderuit gegaan en hebben als gevolg daarvan een goede plaatsing in het eindklassement gemist. Maar we zijn ons van die fouten en risico's nu bewust en hebben daaruit onze lessen getrokken. Niet alleen voor één keer, maar principieel! door het formuleren van actiebeginselen die richting geven voor de toekomst en waaraan ue onze gedragingen kunnen toetsen tijdens de rit. Actiebeginselen die we echter ook zelf zullen toetsen aan de gevolgen van onze gedragingen en die we, wanneer dat nodig blijkt, zullen herformuleren en bijstellen. Ook daarom mag het werk aan het programma ons niet alleen telkens voor verkiezingen bezighouden, maar moet het continu-werk zijn en werk van lange adem.

We steen met ons programma en met deze instelling op de lange afstand haaks op onze maatschappij. En haaks op de andere politieke partijen. Haaks op een maatschappij die is ingericht als een reeks estafettes van specialisten op de korte afstand. Loodrecht op de partijen die hun politieke koers laten bepalen door de tegenstellingen die in die estafetteraces ontstaan, maar ook op hst CDA dat zijn politieke positie slechts bepaalt door zich in het midden daarvan te nestelen.

Wij nemen afstand van de huidige maatschappij met zijn dolgedraaide welvaartsmachine en prestatiedrang, omdat ondanks de schijn dat daarmee het uiterste uit de menselijke vermogens wordt gehaald, hierdoor teveel mensen te lang aan de kant worden gezet wij namen afstand van de Partij van de Arbeid, omdat deze wel oog heeft voor de achterstanden en handicaps waarmee veel mensen kampen, maar nog altijd het systeem belangrijker acht dan de mensen die het vormen. Wij staan op een astronomische afstand van de huidige VVD, omdat die alleen maar met cynisch opportunisme ernaar streeft het toerental van de motor weer op te voeren. Wij hebben geen relatie tot het CDA, omdat dit geen handen blijkt te hebben om uit te steken, maar alleen vleugels waaronder het zoveel mogelijk kiezers tot zijn kuikens probeert te maken.

Men zegt wel, dat politiek Nederland een driestromenland aan hat worden is. Als dat zo zou zijn, dan zijn wij de vierde stroom die uit een eigen bron gevoed wordt. Maar eer uk mij op dat getal 4 vastleg, wil ik eerst die andere stromen wel eens zien. Het CDA een stroom? Of oen ingedamde zeearm? En de VVD?
Ik zie een spraakwaterval, maar of daar ook een geestelijke stroming achter zit?

Democraten '66 is een kritisch hervormingsgezinds partij.
Wij willen geen vernieuwing om de vernieuwing en geen behoud om het behoud. D'66 wil belangrijke veranderingen tot stand brengen.
In de manier waarop wij produceren en in de manieren waarop wij mensen hulp, zorg en steun verschaffen. Dij zien dat als een noodzaak om de welvaart en de ontplooiingsmogelijkheden te waarborgen niet alleen van onszelf, maar ook voor toe-komstige generaties. Hoe we die veranderingen willen bereiken hebben we uiteengezet in ons programma.

Dergelijke hervormingen kunnen niet met een vloek en een zucht worden tot stand gebracht. Dat vergt een lange adem en een goede verdeling van krachten. Daarom zijn we een politieke partij niet van specialisten op de korte afstand, maar van all- rounders die zoeken naar het bewegingsritme waarin mensen in zo goed mogelijk samenspel met elkaar kunnen functioneren.

Dergelijke hervormingen kunnen ook niet door incidentele acties en afzonderlijke maatregelen worden gerealiseerd. Zij vereisen een samenhangend beleid op lange termijn. Daarom hebben we een beleidsplan ontwikkeld dat verbanden legt tussen oor-zaken 8n gevolgen en niet een waslijst ven verlangens gemaakt.
En daarom gaan wij onafhankelijk de verkiezingen in, zodat de strekking van ons programma en de samenhang tussen onze beleidspunten zo duidelijk mogelijk aan de kiezers worden voorgelegd.

Dergelijke hervormingen kunnen zeker niet van bovenaf worden opgelegd of centraal gedirigeerd worden afgedwongen. Daarom streven wij ernaar onze invloed binnen da spelregels van de democratie zo groot mogelijk te maken.

De hervormingen die wij wensen kunnen echter niet door ons
alléén worden doorgevoerd. Daarvoor ls samenwerking nodig met anderen en daarom streven wij naar regeringsverantwoordelijk- heid met partijen die onze doelstellingen dichterbij kunnen brengen.

Of een dergelijke combinatie is te vormen, is gegeven de eigenaardigheden van ons kiesstelsel niet te voorspellen.
Alleen wanneer de kiezers ons straks voldoende steunen om met kracht vanuit onze

eigen doelstellingen te kunnen onderhandelen, zullen we de proef op die som kunnen nemen. Alleen wanneer straks na de verkiezingen uit de hoge hoed van de formateur een regeringsprogramma en een regeringsploeg oprijzen die vertrouwen geven in de mogelijkheden om de door ons gewenste hervormingen op gang te brengen, zullen we regeringsverantwoordelijkheid mogen aanvaarden. Anders wordt het nog eens extra ademhalen en onafhankelijk in de oppositie.

De keuze tussen die twee mogelijkheden, de beslissing over de vraag, of we door zitting te nemen in een regeringscoalitie of door in de oppositie te gaan, onze doelstellingen op langere termijn gezien het beste dienen - die beslissing kan niet nu van tevoren in een formule worden gefixeerd. De eigenaardigheden
van ons kiesstelsel in combinatie met het gebruik dat daarvan
wordt gemaakt door het CDA, staan daaraan structureel in de weg.
De ongelukkige resolutie van PvdA en PPR demonstreert dat nog eens ten voeten uit. Hoe goed haar strekking ook moge zijn.

Hoezeer ons kiesstelsel ons op dit punt in de steek laat, hoezeer het daardoor ook alle kiezers in het onzekere laat, ik geloof
dat Juist wij Democraten '66 ons geen zorgen hoeven te maken, omdat- wij een lijsttrekker hebben aan wie wij de verantwoordelijkheid voor dis beslissing over wel of niet meeregeren zonder reserves kunnen toevertrouwen.

Democraten, we zijn aangekomen in oen kritieke fase. Als politieke partij. En als samenleving.

Ieders loper, roeier of schaatser van lange afstanden ueet dat ergens onderweg de moeilijke fase komt die hij door moet om in zijn tweede adem te komen. Onze partij is in zo'n fase aangeland. Ik wijd daar niet over uit. Haar wat wij nu doen zal beslissend zijn voor langer dan de nabije toekomst. Een te vage, te slap gestelde, te onduidelijke resolutie over de richting die wij als partij kiezen kan opnieuw gebrek aan coördinatie tussen de ledematen veroorzaken, zoals ook een te stringente resolutie met een voorbarige standpuntbepaling ons opnieuw uit de bocht kan doen vliegen. Ik sta daarom wel stil bij de resolutie van het hoofdbestuur. Het is van essentieel belang dat wij in die resolutie die redelijkheid en duidelijkheid bereiken die nodig zijn voor een helder partijpolitiek beleid tijdens en na de komende verkiezingen.

Ik herhaal eerst de voornaamste uitgangspunten die ik in het voorafgaande al heb vermeld. Wij staan haaks op de huidige maatschappij die wij willen hervormen om haar met zo min mogelijk kleerscheuren uit de industriële in de post-industri- ële fase van haar ontwikkeling te loodsen. Daarbij staan voor ons centraal de geestelijke vrijheid en de ontplooiingsmogelijkheden van mensen. Het zijn dia doelstellingen - en niet bij voorbeeld een behoefte om een gat te vullen in de electo-
rale markt — dia de inspanningen rechtvaardigen voor do herleving van de partij. Onze overige doelstellingen zijn daarvan afgeleid of in ieder geval daaraan ondergeschikt. Diezelfde doelstellingen maken dat wij ook haaks staan op de andere politieke partijen.

Wij zijn een kritisch hervormingszinde liberale on daardoor redelijk progressieve partij. Duist die lijn komt bij da andere partijen niet of onvoldoende aan bod. Niet bij de VVD, omdat die steeds verder naar een opportunistisch conservatieve koers is afgedraaid, daar door zijn ledenaanwas steeds meer heen wordt gedrukt en daar na het opgaan van de CHU in het CDA, nog verder heen zal worden gezogen. Die lijn komt ni8t voor in het christen-democratische blok in het centrum en weer niet aan bod bij PvdA en PPR.

Met alleen maar deze aftreksom voor ogen zou je tot de conclusie komen dat geen van deze drie (of ieder van die drie evenveel) in aanmerking komt als coalitiepartner. Dat is natuurlijk een te simpele, abstracte conclusie. Een conclusie namelijk, die afziet van het voor D’66 zo fundamentele streven naar maatschappelijke vernieuwing en van de onmogelijkheid daar iets aan te doen zonder de medewerking van anderen. Hat levert wel een klemmend argument op om er alles aan te doen, dat D'66 zo sterk mogelijk uit de volgende verkiezingen komt. Het kan niet betekenen dat de andere partijen voor onze hervormingsdoelstellingen als één pot nat of als lood om oud ijzer uit de bus komen. D'66 is geen beweging en geen vereniging of maatschappij ter bevordering van het algemene nut, maar een politieke partij. Als coalitiegenoten voor een volgende regeringsperiode komen voor ons, gegeven onze doelstellingen en gegeven de realiteit van de partijpolitieke verhoudingen in ons land, afhankelijk van het akkoord dat zij bereid zijn te sluiten en van de personen die zij voor de bewindsposten naar voren schuiven, alleen in aanmerking de PvdA/PPR en het CDA in combinatie met elkaar.
Zouden de onderhandelingen voor de kabinetsformatie echter

geen voor ons bevredigend resultaat, opleveren, dan vallen de redenen voor hst vormen van een combinatie weg en dan zullen wij dus ook onafhankelijk in de oppositie gaan..

Dit is het standpunt dat Jan Terlouw en het hoofdbestuur steeds hebben ingenomen en uitgesproken, Dit is ook het standpunt dat in de resolutie van het HB is neergelegd. WiJ gaan onafhankelijk de verkiezingen in, Wij zullen streven naar regeringsverantwoordelijkheid voor het verwerkelijken van onze doelstellingen. Een coalitie met de VVD is door de verschillen in programma en in politieke opstelling uitgesloten.

De enigs reële mogelijkheid om de door ons noodzakelijk.; geachte hervormingen op gang te brengen ligt in een coalitie met PvdA/PPR en een CDA dat niet door zijn rechtervleugel wordt overheerst. Die mogelijkheid moet daarom worden onderzocht. Zou ook die mogelijkheid wegvallen, dan gaan wij - en dan uiteraard onafhankelijk - in de oppositie.

Ook dit is een aftreksom. Een aftreksom met een vitale onzekerheid na da verkiezingen. Die onzekerheid kunnen wij echter met voldoende zelfvertrouwen en met vertrouwen in onze lijsttrekker tegemoet zien.

Ik zei daarnet, dat we zijn aangekomen in een kritieke fase. Ais partij. En als samenleving. Ik vergeleek onze maatschappij met een estafetterace van specialisten op de korte afstand. Een vorm van samenwerking die ieder in staat lijkt te stellen een maximale prestatie uit zijn lijf te persen. Een maatschappijvorm die het geheim in pacht lijkt te hebben van de snelst mogelijke verplaatsing van begin- naar eindpunt.

Die zich echter niet laat verblinden door alle flitsende bewegingen en vloeiende wissels, die ziet opeens dat er tijdens die race veel mensen aan de kant staan, wachtend op hun beurt, nahijgend nadat ze die hebben gehad.

Het zijn vooral twee leeftijdsgroepen die in onze maatschappij de rol krijgen toebedeeld van wachtenden aan de kant: jongeren en ouderen. En dan niet telkens voor een korts tijd, maar jaren achter elkaar. Als twee kategorieen die nog niet of niet meer ten volle meetellen.

Onze manier van werken en verdelen van het werk heeft kennelijke voordelen. We zijn er rijk mee geworden. Maar zij heeft ook aanzienlijke nadelen. Voor degenen die in dit systeem moeten meedraaien, voor hen die zich daarop moeten voorbereiden, voor

degenen dia vroeger of later aan de kant - komen te staan, omdat zij er niet maar in passen. Maar ook voor de maatschappij in haar geheel die zich van generatie tot generatie in de tijd voortplant.

We hebben lang aan die nadelen voorbij geleefd. Omdat we dachten ze met speciale voorzieningen te kunnen opheffen en omdat die voorzieningen ze systematisch aan onze ogen onttrokken. Jongeren die het niet meer zien zitten, actieven die afknappen tijdens de race, ouderen die hst niet meer kunnen bijbenen - we hebben er miljoenen vergende instellingen en inrichtingen, instanties en instituties voor gemaakt die ons hun zorg uit handen namen. En ze tegelijk onzichtbaar maakten. Waarneembaar zijn ze alleen nog in de statistieken. En via de begrotingsposten voor de voorzieningen die we troffen.

Nu rijzen de kosten van die voorzieningen de pan uit. En opnieuw dreigt het gevaar, dat we reageren met maatregelen die de gevolgen onzichtbaar maken,maar de oorzaken verergeren. Door alleen maar te snoeien in begrotingsposten en niet de geldstromen anders te sturen en beheersen, door harder op te treden tegen de stijgende jeugdcriminaliteit, drugverslaving en prostitutie, maar geen maatschappelijke hervormingen ter hand te nemen die beantwoorden aan hun diep menselijke behoefte om zich op zinnigs manieren op de proef te stellen en hun identiteit te vinden, om nieuwe mogelijkheden te ontdekken en een toekomstperspectief te hebben, om ingeschakeld te worden op een manier die recht doet aan hun vitale, maar ook kwetsbare menselijke vermogens.

Ja, wij zijn aangekomen in een beslissende fase. Er worden daarom fundamentele keuzes en beslissingen van ons geëist.
Onze welvaartsmachine is dolgedraaid. Repressie, koude sanering, bestrijding van de symptomen, zij kunnen de kortademig-
heid en de oververhitting alleen maar vergroten. Een ethische wekker die afgaat in het jaar 1860, 1930 of 1950 kan ons alleen nog verder blind maken voor de oorzaken van de problemen waarvoor wij nu staan.

Laten we daarbij ook niet uitvlakken dat wij in noordwest Europa leven op een eiland. Een eiland van betrakkelijke grote welvaart en geestelijke vrijheid. wij beschikken nog over betrekkelijk gunstige mogelijkheden om wegen te banen naar een andere

maatschappij. Een maatschappij waarin de krachten beter warden verdeeld, die het natuurlijke milieu beter beheert en die mensen niet verbruikt maar integendeel gebruik maakt van hun kennis, inzicht en vindingrijkheid.
Want dat is de enigs krachtbron die niet opraakt maar zelfs sterker wordt door hem te gebruiken. De enige krachtbron bovendien waarmee een werelddeel dat arm is aan grondstoffen en energie kan blijven concurreren in en bijdragen aan de wereldhuishouding.

Een ander beleid, een beleid op kort zicht dat alleen de symptomen onderdrukt en de klok terugdraait mondt niet alleen uit in een aantasting van individuele mensen en hun vrijheid, het bedreigt ook-door de manier waarop het leeftijdsgroepen van elkaar scheidt — het voortbestaan van onze cultuur.

We zijn aangekomen in een kritieke fase. Onze keuze is voor een maatschappij waaraan je je menszijn niet hoeft in te leveren om er als aan nummer doorheen te worden gedraaid, maar waarin je je integendeel in vrijheid kunt ontwikkelen. Als enkeling, in persoonlijke verbondenheid met anderen. Als minderheden die hun identiteit kunnen behouden en waarmaken
in respect voor elkaar. Als vrouwen die gelijke mogelijkheden krijgen om zich te onplooien en om vorm te geven aan de maatschappij als mannen. Als gehandicapten die niet worden onderworpen aan zorg maar aan wie een plaats en mogelijkheden worden geboden om voor zichzelf te zorgen. Als ouderen die
niet worden uitgerangeerd en afgezonderd in tehuizen, maar die op een zinvolle manier kunnen bijdragen aan de overdracht van waarden aan nieuwe generaties. Als jongeren die niet alleen worden klaargemaakt en in een vorm geperst om mee te gaan draaien in het productieproces en alleen mee te tellen als zij zich de consumptiepatronen aanmeten van een gevestigde orde, maar aan wie ruimte wordt gegeven om hun eigen toekomst te gaan maken, met hun eigen onzekerheden. Maar daardoor ook met hun eigen ideeën en hun eigen inzet.

Die keus bepaalt ook onze politieke opstelling. Programmatisch, maar ook partijpolitiek. WIJ kunnen en mogen ons niet opstellen als een getuigenis- of protestpartij. Zoals de PPR en delen van de PvdA te vaak geneigd zijn te doen. Wij zullen daarom bereid moeten zijn de politieke compromissen te sluiten die nodig zijn om

de door ons noodzakelijk geachte maatschappelijke hervormingen te realiseren. Wij kunnen en mogen er ook tegenover de kiezers geen twijfel over laten bestaan dat die hervormingen alleen tot stand kunnen komen in een combinatie met partijen die bereid zijn tot maatschappelijke vernieuwingen dus niet met de VVD zoals die zich in een reeks van jaren heeft ontwikkeld en niet met de vleugel van de CDA die op grond van soortgelijke electorale overwegingen en belangen als de VVD het liefst mat die partij een akkoord zou sluiten. D'66 mag niet ontaarden tot een CDA zonder C. Het zou daarmee zijn politieke en zijn maatschappelijke taak verloochenen.

Ons programma, onze actiebeginselen en onze kandidaten voor de Tweede Kamer staan er borg voor dat de beslissingen die moeten worden genomen steeds onze langs termijn doelstellingen zullen dienen. Aan ons er voor te zorgen dat dit ook bij de kiezers overkomt.